

УДК: 111.1:128:159.942(045)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-9\(55\)-1587-1596](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-9(55)-1587-1596)

Усанов Ігор Вікторович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри політології, історії і філософії, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0002-5665-9459>

Антонюк Марина Анатоліївна кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської і української філології, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0002-1768-4651>

Мокляк Оксана Іванівна кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германської і української філології, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0003-1883-1593>

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОЧУТТІВ ТА ЕМОЦІЙ У СИМВОЛІЧНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Стаття присвячена розрізненню почуттів і емоцій у контексті персоналістичної парадигми та цілісного розуміння особистості. Вона прагне подолати редукціоністські підходи, які зводять почуття до вторинних утворень, і натомість стверджує їхню сутнісну первинність. Методологія дослідження пропонує проводити демаркацію почуттів і емоцій як двох сторін сутнісного становлення особистості, а також показати їх взаємозалежність у нероздільній єдності лиця як динамічний проєкт особистості. Почуття розглядаються як динаміка сутності на онтологічному рівні, який розгортається в особистісному народженні й вихованні, тоді як емоції є онтичним рівнем втілення цієї сутності і проявляються стосовно іншого як темпоральна розгортка родового начала сутності. Указана парадоксальність обох сторін психіки: почуття мають онтологічну первинність в онтогенезі, а емоції – генеалогічну першість. Проблеми тлумачення людської психіки походять від змішування цих підходів і світоглядних втрат у розумінні людського існування на відміну від тваринного. Концептуальна інновація дослідження – це розгляд лиця як символічної єдності внутрішніх почуттів і зовнішніх емоційних виявів. Обличчя людини постає символічним образом, який поєднує вираз внутрішньої сутності, що має зовнішню інтенційність, і вплив суспільного середовища, спрямований всередину. Це дає змогу подолати традиційні дихотомії внутрішнього й зовнішнього, індивідуального й соціального, природного і культурного. Практична значущість роботи полягає в розробці методологічного підґрунтя для більш повного розуміння людської чуттєвості у психології, педагогіці та соціальних науках. Такий підхід дає можливість уникнути редукціонізму людини до тваринного

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 9(55) 2025

існування й відповідно простежити динаміку особистісного самовизначення й розвитку.

Ключові слова: почуття, емоції, персоналізм, онтологія, онтичність, демаркація, лице, особистість, образ існування, діалектика, єдине, самовизначення, афективна сфера.

Usanov Ihor Viktorovych Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Department of Political Science, History, and Philosophy, Poltava State Agrarian University, Poltava, <https://orcid.org/0000-0002-5665-9459>

Antoniuk Maryna Anatoliivna Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Department of German and Ukrainian Philology, Poltava State Agrarian University, Poltava, <https://orcid.org/0000-0002-1768-4651>

Mokliak Oksana Ivanivna Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Department of German and Ukrainian Philology, Poltava State Agrarian University, Poltava, <https://orcid.org/0000-0003-1883-1593>

DISTINCTION BETWEEN FEELINGS AND EMOTIONS IN THE SYMBOLIC FORMATION OF PERSONALITY

Abstract. The article is aimed at distinguishing between feelings and emotions in the context of the personalistic paradigm and holistic understanding of personality. It seeks to overcome reductionist approaches that reduce feelings to secondary formations and instead affirms their essential primacy. The research methodology proposes to demarcate feelings and emotions as two sides of the essential formation of personality, as well as to show their interdependence in the indivisible unity of the face as a dynamic project of personality. Feelings are seen as the dynamics of essence at the ontological level, which unfolds in personal birth and upbringing, while emotions are the ontic level of embodiment of this essence and manifest themselves in relation to the other as a temporal unfolding of the generic beginning of essence. The paradoxical nature of both sides of the psyche is indicated: feelings have ontological primacy in ontogenesis, while emotions have genealogical primacy. Problems in interpreting the human psyche stem from the mixing of these approaches and worldview losses in understanding human existence as opposed to animal existence. The conceptual innovation of the study is the consideration of the face as a symbolic unity of internal feelings and external emotional manifestations. The human face appears as a symbolic image that combines the expression of inner essence, which has external intentionality, and the influence of the social environment, directed inward. This makes it possible to overcome traditional dichotomies between internal and external, individual and social, natural and cultural. The paper's practical significance lies in the development of a methodological basis for a more comprehensive understanding of human sensuality in

psychology, pedagogy, and the social sciences. This approach enables us to avoid reducing humans to animal existence and, accordingly, to trace the dynamics of personal self-determination and development.

Keywords: feelings, emotions, personalism, ontology, onticity, demarcation, face, personality, mode of existence, dialectics, unity, self-determination, affective sphere.

Постановка проблеми. Актуальність теми розрізнення почуттів і емоцій зумовлена зближенням цих феноменів і їх сплутаним розумінням. Сама назва «психоемоційна сфера» вже є упередженою і несе зміст редукції почуттів, що викликає методологічний сумнів. Підручники говорять про невирішеність цієї проблеми і пропонують задовольнитися спрощеними схемами, підлаштованими під біологізаторський або соціалізаторський підходи. За цих обставин наше дослідження базується на принципах персоналізму та розуміння лиця як символу цілісної особистості, що дає змогу провести і демаркацію ключових психологічних феноменів, визначивши їхні рольові задачі та змістивши акценти в їх осмисленні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання почуттів та емоцій вивчалось в багатьох аспектах. Зокрема, у вітчизняній філософії такі провідні дослідники, як С. Б. Кримський, Л. Т. Левчук, В. А. Малахов, М. В. Попович, В. І. Шинкарук, розглядали емоційно-почуттєву проблематику в контексті антропології, культури, етики й естетики. Але варто зазначити, що специфічно філософське дослідження демаркації емоцій і почуттів в українській традиції розроблене недостатньо порівняно з психологічними підходами. Більшість праць зосереджено саме на психологічному аналізі емоційної сфери (О. М. Братко, О. В. Гуменюк, В. П. Карабан, Т. І. Кочубей, Т. В. Мельник, У. Б. Михайлишин, А. А. Палій, О. С. Петренко, С. Л. Рубінштейн, М. В. Савчин, В. С. Ткаченко та ін.), тоді як онтологічне розрізнення залишається малодослідженим полем української філософії.

Мета статті – провести онтологічну демаркацію почуттів і емоцій як двох напрямів сутнісного становлення, а також вказати їх метаморфози в нероздільній єдності лиця як динамічного проекту особистості.

Основними завданнями дослідження є:

1) сформулювати філософську проблему розмежування почуттів і емоцій як фундаментальну для осмислення людської сутності та обґрунтувати методологію дослідження, що спирається на принципи персоналізму, діалектики, а також ідею лиця як символу цілісної особистості;

2) демаркувати сутнісні рівні почуттів і емоцій, визначаючи почуття як онтологічний рівень становлення сутності у проживанні особистісного народження й виховання, а емоції – як онтичний рівень її вияву – розгорнуті переживання миттєво даної сутності;

3) дослідити поняття «образу існування» як ключову відмінність між людиною і твариною, де людина сама створює свій образ, тоді як тварина існує як завершена сутність, обумовлена родовою даністю;

4) розкрити концептуальну роль лиця як символу роздільної єдності зовнішніх емоційних переживань і внутрішніх почуттів у образі існування.

Виклад основного матеріалу. Проблема розмежування почуттів та емоцій належить до фундаментального кола філософської рефлексії, що супроводжує європейську думку від її витоків та нерозривно пов'язана з осмисленням людської сутності. У своїй актуалізації ці феномени розгортаються як динаміка становлення, так і динаміка вияву персональної сутності. Ці два аспекти постають як взаємопов'язані, але відмінні виміри: перший передає онтологічну, сутнісну визначеність та оформленість сутності (що відповідає сфері почуттів), другий – розгортає онтичне втілення та здійснення (що реалізується у формі емоцій), якщо слідувати гайдеггерівським категоріям розрізнення: буття – те, що є, а суще (онтичне) – що саме є [1].

Вихідною засадою нашого підходу є діалектичне розрізнення між становленням особистої сутності, що в основі має логічний конструкт статично організованого єйдосу, та динамікою вияву сутності у співвіднесенні з іншим-множинним. Сутність мислиться як структурна єдність, що перебуває в собі, тоді як її відношення до іншого є процесом реалізації та явлення. У нашому контексті ця динаміка постає як сфера психічного переживання.

Взаємовідношення єйдосу та іншого як одного й множинного можливе лише через їхню спільну належність до Єдиного. Множина становить щось одне, коли організована Єдиним, бо воно визначає одиничності множини, присутнє в кожній з них і встановлює відношення між ними. Відношення між одиничностями єдиним способом утворюють природну емоційність, тоді як відношення одиничностей із самим Єдиним формують персональні почуття. Складність чіткого розмежування впливає з того, що природна сфера існування базується на сталих сутностях і фіксованій орієнтації щодо Єдиного, а людина, окрім природної основи, має ще самовизначитися зі своєю персональною сутністю стосовно того самого Єдиного.

Діалектичний підхід пропонує розглядати почуття та емоції не як субординовані психічні процеси, а як дві взаємопов'язані, хоча й онтологічно нерівнозначні форми вияву сутності. Процес персонального самовизначення по суті протікає в почуттях, що належать до онтологічного рівня, тоді як емоції здійснюють цю даність у контексті родових життєвих форм, надаючи їй чуттєво-афективного втілення. Звідси впливає онтологічний примат почуттів у відношенні до емоцій, не заперечуючи генеалогічну першість емоцій. У такий спосіб можна уникати редуکتивної методології, яка трактує почуття як похідну функцію емоційної сфери.

Виходячи з аристотелівського розуміння співвідношення частини й цілого, емоції можна визначити як індивідуальний прояв здійснення родової сутності, яка дана істоті у спадковій формі – всезагальність родових способів існування реалізується варіативною індивідуальністю. Відповідність індивідуального загальнородовому виступає як емоційне забезпечення звичок особини, що було детально описано Г. Плеснером [2].

Характерна риса природного існування полягає у способі даності сутності і її атрибутів; тварина щось має, їй дано, але вона не володіє цим і не може розпоряджатися ні собою, ні своїми задатками. Навпаки, її існування обумовлене її сутністю. Вовк не може бути беззубим, а заєць – безвухим. Як зазначав М. Шелер, структура навколишнього світу досконало відповідає фізіологічній, морфологічній та інстинктивній своєрідності тварини, що слугує умовою її існування.

Людина ж, окрім природного буття, знаходить образ свого існування. Поняття образу існування дає сутнісне розуміння істоти в її смисловій і фізичній формі, представленій певною організацією та відповідними взаємовідносинами. Отже, стосовно людини руки, розум, лице лише свідчать про людину, але не обумовлюють її саму, не забезпечують людину її сутністю – людяністю.

Образ існування людини заданий для самовизначення в її лиці, тож лице представляє роздільну єдність зовнішніх емоційних переживань і внутрішніх почуттів. Обличчя людини символізує образ існування, для якого забезпечено прямоходячим тілом піднесену й виключну позицію.

До прикладу, втрата лица, в контексті гідності людини, зазвичай розуміється як нівелювання людської подоби й принизливий статус сутності з можливістю її знецінення. Лице можна назвати представницьким органом внутрішнього світу людини, який має не природне походження, але природне призначення. Лицем людина довершує свою природу, надає їй повноту етичних, естетичних та інших виявів, невідомих для неї самої. Характер динамічного переживання тут є становленням сутності конкретної особистості. Це персональне здійснення загальної людської сутності природними засобами є її кроком у надприродну позицію, і ця процесуальність і є почуттям – тим, як особистісне начало творить світ через його сприйняття й освоєння.

Саме лице виражає і фізіологічні тілесні стани, і експресивні переживання, і комунікативні дії, і соціальні ролі. Лице, таким чином, є і внутрішнім органом сутності, оберненим назовні, і водночас символом суспільного існування – воно символ їхньої єдності, мембрана, що не належить жодній зі сторін. Лицем людина відділяється від природної родової тотальності, притаманної і тваринам, і породжує соціальну нескінченність, саме залишаючись ні тим, ні другим – як проговорено в Левінаса в контексті юдейської традиції. Головна визначеність лица – у відношенні абсолютної позиції, відношенні одного до Єдиного в представленості своєї всезагальності у християнському неоплатонізмі. Це різні підходи, але одна задача – вивести особистість із природної залежності й обмежуючих парадигм еволюціонізму, біологізму та соціального детермінізму.

Ті задатки, що людині дані за природою існування, вона повинна ще й мати належно в персональному здійсненні. Лице дане так, що згідно з образом існування воно може проявитися як фізіономія, пика, рило, а може бути лицем і навіть ликом. Руки людини можуть бути «безрукими», а ноги – «безногими», очі можуть дивитися і не бачити, а вуха – слухати і не чути. Людяність дана людині

так, що їй належить світ, і власна її людяність походить від світосприйняття – від того, що вона зуміла сприйняти умом, як і що зрозуміла й як зросла в почуттях. Образ, що приходить у почуттях, – це первісна власність людини, бо розгортає її властивості. А як саме, наскільки доцільно та вдало це відбувається – саме це й чують почуття; їхня турбота, щоб лице не було без образу, не було втрачене.

Почуття мають проєктивний характер, оскільки вони «чують» процес становлення та розвитку образу існування людини або проєкту її людяності. На противагу цьому, емоції є реактивним відгуком на поточні життєві обставини. Водночас емоції супроводжують почуття, відповідаючи сутності, що народжується і формується.

Динаміка особистості поєднує обидва полюси в їхньому взаємному переході та обміні, узгодженому становленні ідеального й фактичного, а принципова відмінність почуттів та емоцій визначається тим, що почуття – це переживання народження й виховання самої сутності, а емоції – це переживання вияву цієї сутності, яка вже усталена в собі й втілена у факті.

Ці два онтологічні рівні мають різну прописку: вони мають кожен свою цільову причину, проявляються в різних вимірах часу й вічності, наділені різноспрямованою динамікою, яка формує зовнішнє і внутрішнє, й цілу низку інших відмінностей. Але все це – у принциповій єдності обох феноменів, бо почуття й емоції є становленням сутності, тільки почуття є становленням самої сутності, а емоція – реакцією і виявом цієї сутності в зовнішніх обставинах. Емоції виявляють потреби від необхідного, а почуття – від мотивацій можливого, які в пошуках взаємності розгортають образи існування зі своєрідними стратегіями єдності.

Особистість прагне вирватися з природного детермінізму, підпорядковуючи емоційну безпосередність культурно опосередкованим почуттям, що виховуються в певний образ існування. Почуття сублімують родові потреби та їх психофізичні вияви, вносячи особистісну мотивацію для реалізації загальнозначущого ідеалу. Це дає змогу людині знайти себе за межами родової тотожності. Саме почуття мають вказувати, якими бути емоціям відповідно до образу існування. Почуття є основою для таких станів, як катарсис, атараксія, які усувають протиріччя єдності. Почуття визначають не лише характер емоцій, але й їхню доречність та саму можливість існування. Скажімо, любов може алхімічно розчинити огиду, замістивши її приємністю.

Твердження про те, що «емоції є первинними, почуття – вторинними у філо- й онтогенезі» [3], є поспішним висновком емпіричної психології, що ґрунтується на спостереженнях за розвитком дитини, та метафізичним припущенням, заснованим на еволюціонізмі. Це розуміння стосується лише феноменального рівня становлення, де емоційна сфера дійсно проявляється раніше завдяки своїй безпосередності та очевидності.

Однак на онтологічному рівні послідовність зворотна. Почуття як сутнісний рівень завжди вже присутні як фонові можливість емоційних проявів.

Якщо почуття відкриваються в онтогенезі, це відбувається не завдяки емоційному досвіду (хоча й не без нього), а лише пробуджується і виявляється ним. Емоційний досвід набуває певної організації саме тому, що узгоджується з почуттями, первісно – з батьківськими, які дитина отримує від рідних. Отже, дитина не створює здатність до любові через послідовність емоційних переживань, а розкриває вже закладену в її сутності можливість, долучаючись до почуттів ближніх.

Батьківські почуття не передаються дитині як зовнішній зміст, але пробуджують у ній те, що було присутнє як потенція. Материнська любов не наповнює порожню емоційну структуру, а викликає до життя почуттєву глибину, яка була притаманна дитині як людській істоті. Скільки не посміхайся мавпеняті, воно у відповідь не посміхнеться. Емоційний досвід тому і може організовуватись у когерентну структуру, що знаходить у почуттях свій внутрішній принцип порядку. Це не відбувається автоматично, а є результатом взаємодії. Дитині передається і особистісний батьківський образ, який несуть у собі дорослі. Власне і сама дорослість говорить про те, що образ існування доріс до повноти самотуття, коли дитина спочатку зможе сказати про себе – Я, а потім виховано і досвідчено вести себе від родинного до соціально значимого ідеалу, та й далі, у відкриття загальнолюдського пошуку вічного.

Особистість виходить із загального родового існування в індивідуальній обумовленості у власне розпорядження сутністю. Тут іще має відбутися особистісне народження в усвідомленні власного буття, особистісний образ існування. Людська сутність у власному способі присутності в бутті має себе в передбаченні, передчутті себе, має впізнати себе, має попасти в себе і знайти своє місце. В особистому спрямуванні сутність людини відкривається, а не створюється, виводиться зі схову – виховується іншою особистістю відкритою своїм образом існування. Відкритість назустріч – виводить зі схову і живить почуттями відкриття сутності. Знаходить свій вияв персональне самоусвідомлення, у якому власне ідеальне призначення і тілесне існування узгоджуються позицією Я, особистим образом існування. Я – завжди залишається між смыслом і фактом, єднаючи їх у почуттях та емоціях в осмисленому факті. Тварина не має дистанції до власної емоції – вона є цією емоцією, вона реалізує її як абсолютну наявність. Як зазначає Макс Шелер, у тварини «немає Я, яке могло б мати відстань до пережитого» [4].

У цьому сенсі первинність емоцій у часі співіснує із первинністю почуттів у сутності так, як і генеалогія розгортає онтологію. Емоція є способом, яким почуття відкривається для себе самого в часовому розгортанні. Якщо емоція проявляється, то це явище сутнісне і загальнородове, а значить можливе персональне існування сутності. Людина плаче не тому, що навчилась емоції горя, а тому, що торкнулась почуттєвої глибини, для якої плач стає мовою почуттів про життя і стан власної сутності, а не по факту тілесних обставин, тому тварини не плачуть і не сміються. Так розкривається парадокс людського

становлення: ми приходимо до того, що завжди мали, але мали як можливість, а не як дійсність. Онтологічне здійснення не є творенням почуттєвого світу з емоційного матеріалу, а виховуванням почуттєвої глибини через емоційний досвід, народження персональної інтенціональності до Єдиного, що власне і відбувається як біографія.

Первісні емоції страху, радості, гніву існували задовго до появи людини як способи організації тваринної поведінки стосовно середовища. Але в людини ці самі емоційні структури починають служити іншій меті – вони стають провідниками до почуттєвого світу, який не має аналогів у тваринному царстві. Страх може перетворитися на благоговіння, радість – на блаженство, гнів – на справедливе обурення. Цей перехід не є просто ускладненням емоційних реакцій або їх соціальним опосередкуванням. Це якісна трансформація, у якій емоційні процеси починають служити розкриттю того, що трансцендує їх власну природу. Емоція залишається тваринною за своєю фізіологічною основою, але стає людською за своєю спрямованістю – вона вказує на почуттєву глибину, яка не зводиться до емоційних станів.

Почуття – це становлення сутності в самій сутності, її шлях до самої себе, а емоції – стан тіла й життя сутності у сталому факті, здійснення сутності засобами тілесності. Емоції детермінують це здійснення, узгоджуючи тілесну форму і відповідну дію. Саме тому у тваринному світі доцільніше говорити про звички: це вони «ведуть» тварину, а не тварина ними розпоряджається; не вона вирішує, що, як і навіщо робити, і не її справа визначати, в ім'я чого і куди себе вести. Строго кажучи, емоцій у тварин немає – точніше буде сказати, що тварина належить емоційним формам інстинктивних звичок. У міру своєї індивідуальності кожна особина тваринного світу причетна родовому образу існування, який визначає спосіб її поведінки.

Емоції особистості забезпечують розкриття власного образу існування, який викликаний до життя родом, але ним не обумовлений. Особистість не походить з родових відносин, а входить, вводиться в рід і приносить свободу волі, розуміючий розум, чутливі почуття засобами емоційного і діяльного тіла. Тварина сама собі не дана по суті і не владна над своєю сутністю. Образ існування для тварин обумовлений родовими фізіологічними засобами в родовій організації як цілісному організмі. Загальнородове для конкретної людини дане як пропозиція для відповідального ставлення, розміркованого розуміння й чутливої співучасті. Людина має себе як задачу, яку ще потрібно розв'язати, персональну сутність, яку потрібно відкрити в суспільному бутті. Якщо народжується лев, то його левовість незмінна, як би він не жив, а от людина все життя має покласти на те, щоб померти людиною, що б це не означало в різних культурних традиціях. Загальнолюдський сенс говорить не просто про виключне місце у природній ієрархії, але й про ту інтенційну динаміку, яку ми називаємо історією і успадковуємо як культурне прагнення вийти за межі природного полону. Тут і живуть почуття, націлюючись на персонально значуще стосовно самої людяності.

Власне, лише в людині емоції виходять за межі простого тілесного збудження, отримуючи значення й усвідомлений сенс. У людському досвіді емоції вже не лише стережуть життя і дбають про його продовження, а роблять це особистісно впорядкованим чином, у просторі почуттів, де й відкривається їхня вища, ідеальна мета.

Висновки. Демаркація почуттів та емоцій, здійснена в межах персоналістичної методології, розкриває фундаментальну діалектику людського існування, що виявляється в парадоксальному співіснуванні природного та надприродного, тимчасового та вічного, індивідуального й загальнолюдського в єдиному проекті персонального самовизначення. Проведений аналіз засвідчує онтологічну нерівнозначність досліджуваних феноменів. Почуття постають як становлення самої сутності на онтологічному рівні, тоді як емоції здійснюють онтичне втілення цієї сутності стосовно іншого. Така демаркація дає змогу подолати редукаціоністські тенденції сучасної психології, які зводять почуття до вторинних утворень емоційної сфери, ігноруючи їхню сутнісну автономію та первинність у структурі особистісного буття.

Особливої уваги заслуговує виявлений парадокс темпоральної та сутнісної первинності. Емоції, будучи первинними в часовому розгортанні як філогенетичного, так і онтогенетичного процесів, водночас постають як вторинні щодо почуттів у сутнісному вимірі. Емоційний досвід не продукує почуттєвий світ *ex nihilo*, а пробуджує вже присутню як потенція почуттєву глибину. Цей висновок кардинально переосмислює традиційні уявлення про генезу афективної сфери людини.

Методологічне значення дослідження полягає в обґрунтуванні персоналістичного підходу як альтернативи редукаціоністським концепціям. Розгляд лица як символу цілісної особистості дає змогу подолати сплутаність у розумінні психоемоційної сфери та провести змістовну демаркацію ключових психологічних феноменів, розкриваючи їх сутнісні завдання та ролі у становленні особистості. Концептуалізація лица як символічної єдності відкриває таке розуміння людської тілесності, де лице постає як «двосторонній екран» внутрішнього орієнтованого на Єдине і зовнішнього світу, що являє роздільну єдність емоційних переживань та внутрішніх почуттів. У цій перспективі лице символізує образ існування людини у її прагненні до персонального довершення, виступаючи водночас внутрішнім органом сутності, оберненим назовні, і символом суспільного існування. Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у з'ясуванні природи потенціалу почуттів.

Література:

1. Гайдеггер М. Буття і час / пер. з нім. О. Панича. Київ : Вид. Соломії Павличко «Основи», 2007. 509 с.
2. Plessner H. Die Stufen des Organischen und der Mensch: Einleitung in die philosophische Anthropologie. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 1975. 400 p. URL: <https://surl.li/dtyyru>

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 9(55) 2025

3. Михайлишин У. Б. Теоретико-методологічні основи визначення емоційних станів у сучасній психології. *Pedagogical and psychological sciences: regularities and development trends: Collective monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2020. С. 170–187.

4. Scheler M. *The Nature of Sympathy* / transl. by P. Heath. London : Routledge & Kegan Paul, 1954. URL: <https://archive.org/details/natureofsympathy0000sche> <https://doi.org/10.4324/9781315133348>.

References:

1. Hajdegger, M. (2007). *Buttia i chas [Being and Time]*. Kyiv : Vydavnytvo Solomii Pavlychko “Osnovy” [in Ukrainian].

2. Plessner, H. (1975). *Die Stufen des Organischen und der Mensch: Einleitung in die philosophische Anthropologie*. Berlin, New York : Walter de Gruyter. Retrieved from: <https://surl.li/dtyyry>

3. Mykhajlyshyn, U. B. (2020). *Teoretyko-metodolohichni osnovy vyznachennia emotsijnykh staniv u suchasnij psykhologhii [Theoretical and methodological foundations for determining emotional states in modern psychology]* *Pedagogical and psychological sciences: regularities and development trends : Collective monograph*. Riga, Latvia. 170–187 [in Ukrainian].

4. Scheler, M. (1954). *The Nature of Sympathy*. London : Routledge & Kegan Paul, 1954. Retrieved from: <https://archive.org/details/natureofsympathy0000sche> <https://doi.org/10.4324/9781315133348>.